

ENTOMOLOGISCHE VERZAMELINGEN IN LIMBURG

door

C. WILLEMSE

Een excursie uit de oude tijd.
De botanicus Rieter met van den Brandt.

Het verzamelen van insecten, vooral wanneer die door vorm of kleur sterk opvallen, is een liefhebberij, die reeds eeuwen lang beoefend wordt. Vroeger kwamen deze verzamelingen veelal terecht in een z.g. rariteitencabinet, bestaande uit een kast in de stijl van die tijd, waarin naast insecten ook opvallend gevormde of gekleurde schelpdieren, korallen en andere dieren werden tentoongesteld naar de smaak der bezitter. In het biologie les'okaal van de H.B.S. der Paters Franciscanen te Heerlen bevindt zich nog een fantasie product, een van tropische prachtkevertjes en hun voorvleugels gemaakt geheel, voorstellende "de hoorn des overvloeds". Het is afkomstig uit Brazilië (Sao Jago d'El) en kwam in 1913 in het bezit van de school. Boven-gemelde verzamelingen hadden geen enkele wetenschappelijke betekenis, maar waren alleen maar showstukken. Het serieus, wetenschappelijk verzamelen van insecten hier in Limburg is van vrij recente datum.

Het werd voor het eerst beoefend door Mr. A. H. Maurissen (1823—1892), geboren en wonende in Maastricht, die insecten verzamelde uit geheel Zuid-Limburg, in hoofdzaak vlinders. In 1882 gaf hij een lijst uit van in Limburg gevonden insecten, die niet voorkwamen in of niet bekend waren van de overige provinciën van Nederland¹⁾. Zij bevatte niet minder dan 386 soorten, een voor die tijd al respectabel aantal. Na de dood van Mr. Maurissen verhuisde zijn verzameling naar Brussel. Toen hij zich indertijd (1865) aanmeldde als lid voor de Nederlandse Entomologische Vereeniging werd hij wel is waar aangenomen, maar niet dan nadat langen tijd getwist was over de vraag of de Zuid-Limburgse flora en fauna wel behoorde tot de Nederlandse, vanwege de sterke afwijking in geologie en landschap van Limburg in het algemeen en van Zuid-Limburg in het bijzonder.

Na lang gepraat werd in de zomervergadering van 26 Aug. 1865 met 15 tegen 10 stemmen besloten de Zuidlimburgse fauna en flora dan toch maar te rekenen als behorend tot die van Nederland, maar met de uitdrukkelijke bepaling (22 stemmen tegen 3) dat voor de Limburgse fauna afzonderlijke lijsten moesten worden aangelegd! Een andere grote figuur was de heer A. v a n d e n B r a n d t uit Venlo (1829-1909) die reeds vanaf 1866 lid was van de Nederlandse Entomologische Vereeniging. Hij verzamelde in en rondom Venlo en in Noord-Limburg, zo ongeveer alle orden van insecten, dus niet uitsluitend vlinders. Gedurende zijn leven kwam reeds veel van dit materiaal terecht bij deskundige entomologen buiten Limburg. Steeds bleek er iets nieuws bij te zijn voor onze fauna. De verslagen der vergaderingen der Entomologische Vereeniging melden dit herhaaldelijk. Na zijn dood kwamen de collecties in handen van Prof. Dr. J. de Meijere, Dr. D. Mac Gillavry en Dr. J. Th. Oudemans.

¹⁾ A. H. Maurissen: Lijst van insecten in Limburg en niet in andere provinciën van Nederland waargenomen. Tijdschr. v. Entomologie 1882, pp. CX-CXX.

Een derde figuur, die gememoreerd moet worden is de heer H. L a t i e r s, indertijd leraar in Roermond en Rolduc, die in hoofdzaak vlinders verzamelde. Een deel van zijn verzameling werd opgenomen in de collectie van Rector Cremers, het voornaamste deel echter kwam na zijn dood (1929) terecht in het Missie Museum in Steyl bij Venlo.

De grote opbloei van de entomologie in Limburg kwam echter pas toen in 1910 door een aantal natuurliefhebbers, onder voorzitterschap van Rector Cremers het Natuurhistorisch Genootschap werd opgericht. Van de stad Maastricht verkreeg het Genootschap in 1912 de beschikking over een ruimte (het tegenwoordige Museum) om alle collecties onder te brengen, zowel geologische, palaeontologische, zoölogische als botanische. Het Museum als zodanig werd door de stad Maastricht pas overgenomen op 11 Juni 1917 en rector Cremers werd tot conservator benoemd. Sindsdien zijn de verzamelingen meer dan verdriedubbeld door schenkingen en toevalige vondsten van leken en genieten zij een internationale vermaardheid. De insecten collecties zijn eerst en vooral opgebouwd uit die van Rector Cremers zelf (in hoofdzaak vlinders en wanten) en in de loop der jaren door zeer veel schenkingen verrijkt, veelal op aandrang van de rector, die op een hem eigen manier kon aandrigen, er op wijzend dat collecties in een museum beter geconserveerd werden en toegankelijk zijn voor iedereen. Het Maandblad vermeldde geregeld alle aanwinsten en onder de voornaamste zou ik willen noemen de verzameling van pater W. Riswick (coleoptera), J. Pagnier (coleoptera), Willemse (orthoptera), Mr. H. Korzenbos (lepidoptera), Pater H. Schmitz (diptera), Pater Dettmer (galverwekkende insecten), Pater Rüschkamp (een zeer uitgebreide kevercollectie), Dr. C. Franssen (lepidoptera), Majoor Rijk (lepidoptera), Pater Klene (diptera), Dr. Romijn (Acarinae), Dr. J. van Boven (Formicidae), Pater Th. Maessen (lepidoptera), H. Jeukendrup (aquatische coleoptera) en nog vele anderen. In 1945 kwam de door de Duitsers gestolen collectie van Pater Wasmann, die met de boekerij in bruikleen aan het Museum was afgestaan, door bemiddeling van de Amerikaanse majoor Bailey weer terug in het Museum; dit geval is uitvoerig beschreven in het Maandblad 1945, p. 36. Bij het doorbladeren van de vele jaargangen van het Maandblad, Jaarboeken en

Publicaties ziet men dat de insecten steeds een goede beurt hebben gemaakt en er honderden aantekeningen over gepubliceerd zijn geworden.

Ten einde nadere gegevens te weten te komen over de collecties van thans nog levende verzamelaars in Limburg, werd door mij onder een 30-tal mij bekende entomologen een enquête gehouden over hun liefhebberij en de motieven die er een rol bij gespeeld hebben. Ongeveer de helft van hen heeft mij geantwoord; zodat het nu volgende overzicht derhalve geen totaalbeeld geeft van wat er werkelijk in Limburg aan verzamelingen aanwezig is en er derhalve maar een globale indruk gegeven kan worden. Het lijkt mij toch interessant uittreksels van de antwoorden te publiceren. Ik zal dit in alfabetische volgorde doen, naar de naam van de verzamelaar.

Broeder Arnoud (Molenberg Heerlen) had reeds op jonge leeftijd een grote liefde voor de natuur, zowel voor planten als dieren. Hij had thuis zijn „eigen” tuin waarin vele wilde planten groeiden, verder kweekte hij wilde vogeltjes en verwierf op deze wijze reeds vroeg een grote

Mr. A. H. Maurissen

A. van den Brandt

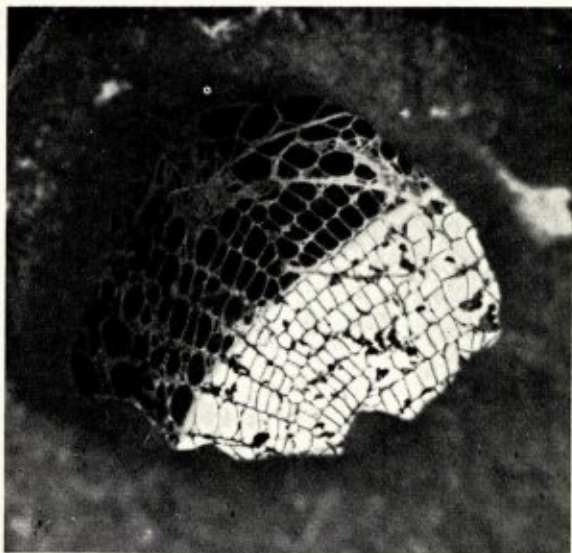
ervaring in het observeren van planten en dieren, hetgeen zijn liefde voor de natuur steeds deed toenemen. Geleidelijk aan leerde hij ook insecten kennen en verzamelen en eenmaal in Zuid-Limburg aangeland trok hem vooral de fauna aan, voorkomende in of in de omgeving van de toen nog glasheldere beekjes en bronnetjes. Hij voegde aan het reeds bekende vele nieuwe observaties toe, corrigeerde vele vroeger gepubliceerde waarnemingen en verzamelde op de hem eigen manier de verschillende stadia van schietmotsorten (*Trichoptera*), hetgeen later door de specialisten uit Nederland hogelijk werd gewaardeerd. Vele voor de Nederl. fauna nieuwe soorten zijn door hem ontdekt o.a. onder de Hymenoptera, *Polistes dubius*, *Passaloecus eremita* en *Psenulus laevigatus*, verder een tiental nieuwe Trichoptera, een tiental nieuwe Diptera soorten, twee nieuwe Hemiptera, waarbij ook het uitsluitend op maretakken levende wantsje *Hypseloecus visci*, terwijl ook nog een aantal voor Nederland nieuwe spinnen door hem zijn gevonden.

Zijn verzameling omvat insecten uit alle orden, maar vooral wat in en bij het water voorkomt. Deze collecties zijn in de loop van vele jaren bijeengebracht en bevatten diverse zeldzame soorten. Hij verzamelt bijna uitsluitend in Zuid-Limburg. Van de Hymenoptera bezit hij ongeveer 213 soorten Apidae en 151 soorten Vespiidae.

Een goede 50 mededelingen of korte artikel-tjes verschenen van zijn hand in de loop der jaren in het Maandblad, alle betrekking hebbende op vondsten door hem gedaan op zijn zwerftochten door Zuid-Limburg.

Van den Zeereerw. Heer Dr. J. A. van Boven (Leuven) kreeg ik het volgende antwoord. Op 20 jarige leeftijd ben ik door het boekje van Pater Dr. H. Schmitz "De Nederlandse mieren en haar gasten" tot de entomologie aangetrokken. Daarna door samenwerking met Prof. Drs. H. Sanders en de heer J. Parren uit Roermond, waarmee wij vanaf 1940 t/m 1948 jaarlijks een biologisch kamp gedurende een 14-tal dagen hielden in Midden-Limburg (omgeving van Roermond: St. Elisabeth, Haelen, Heythuizen). Vanaf 1949 werden jaarlijks enkele dagen excursies in Limburg of Brabant gemaakt, terwijl ik persoonlijk steeds een 14-daags kamp had op St. Elisabeth, voornamelijk voor de bestudering van de levenswijze van *Strongylognathus* en

H. J. H. Latiers
Cliché Rolduc's Jaarboek 1929

Webje van de larve van *Hydropsyche angustipennis* gevonden door Br. Arnoud.

Anergatus atratulus (koloniestichting levensduur van de nesten, etc.)

Oorspronkelijk verzamelde ik alleen mieren, later (na 1943) meer algemeen *Hymenoptera* en *Odonata*.

Thans bestudeer ik niet alleen de taxonomie, maar ook de biologie van de Nederlandse mieren (polymorphisme), snelheid in verband met de temperatuur en vochtigheid, myrmecophilie — (*Clytra quadripunctata*, *Cetonia* — en metamorfose). Dit onderzoek geschiedt sinds 1958 in samenwerking met mijn studenten.

Als amateur verzamel ik nog steeds *Neuroptera* (Myrmeleonidae) en *Odonata* (larven en imago's). Bij de *Myrmeleonidae* wordt vooral onderzocht het verspreidings gebied van de 2 inlandse soorten! *Myrmeleon formicarius* (vleugels hyalien) en *Euroleon nostras* (vleugels gevlekt). Eveneens wordt gezocht naar eventuele verschillen in trechterbouw bij de larven.

De mierencollectie is ingedeeld in *Collectio neerlandica* en *collectio peregrina*.

Collectio neerlandica omvat voornamelijk materiaal uit Limburg, de *collectio peregrina* omvat materiaal uit België, Frankrijk, Duitsland, Italië, Amerika en uit de tropen, (Congo).

Van de tropische fauna worden in het bijzonder de taxonomie van de subfamilies, *Dorylinae*

(trekmieren) en *Ponerinae* (oermieren) bestudeerd. Van de overige subfamilies heb ik alleen maar een verzameling.

Collectio neerlandica omvat 52 soorten en rassen, d.w.z. alle thans in Nederland bekende soorten.

Collectio peregrina omvat zeker 800 soorten. Van de *collectio neerlandica* zijn vermeldenswaard:

Lasius flavus myops f. neerl. nov. spec.

Lasius affinis Schenck f. neerl. nov. spec.

Anergatus atratulus de woekermier.

Strongylognathus testaceus, sabelmier.

De *collectio peregrina* omvat een zeer uitgebreide collectie van trekmieren, waaronder een volledig opgezet monster uit één trektocht van 850 exemplaren. Eveneens ♂♂ (50-60 mm. lang) en ♂♂ (30 mm lang).

Inlandse mierensoorten worden gekweekt in kunstnesten, in verband met de studie van de metamorfose en myrmecophilie.

Een 23-tal publicaties zijn van mijn hand verschenen. Het laatste door mij gescheven werkje is deel 30 van de Wetenschappelijke Mededelingen van de Kon. Ned. Natuurhist. Ver. en bevat een determinatie tabel van in ons land voorkomende mieren. Het werd in 1959 uitgegeven.

De Heer Ir. R. H. Cobben, thans verbonden aan de Landbouw Hogeschool te Wageningen was zo vriendelijk mij de volgende gegevens te verstrekken. Op elfjarige leeftijd had hij een terrarium voor reptielen en amfibieën en moest toen voedsel voor deze dieren zoeken. Hij kwam daardoor in contact met de insecten en dit is de directe aanleiding geweest een collectie hiervan aan te leggen. Hij woonde toen in Roermond en had voeling met de Roermondse groep entomologen, de heren v. Boven, Parren, Sanders en Smeets, die respect. mieren, goudwespen, *Hymenoptera* en vlinders verzamelden. Dit was voor hem een reden om een andere groep insecten te verzamelen en de onaangename kennismaking met de wants *Reduvius personatus* bepaalde in 1940 zijn keuze. Gedurende de oorlogsjaren verzamelde hij veel wantsen en onderzocht hierbij een grote steun van wijlen Dr. Reclaire. Na 1946, toen hij in Wageningen ging studeren, werd ook materiaal verzameld uit Gelderland, Utrechts en andere provincies. Ook werd toen een bladwespencollectie aangelegd,

terwijl sedert 1950 intensief cicaden werden verzameld, mede door het feit dat onder de cicaden vele soorten zijn die plantenviren overbrengen. Naast deze inlandse collecties, werden nog collecties opgebouwd van materiaal uit Frankrijk, Oostenrijk, Portugal, Indonesië, Nieuw-Guinea en de Nederl. Antillen.

Het is de bedoeling, dat de Nederlandse wantsencollectie t.z.t. aan het Museum in Maastricht geschonken wordt, daar deze voor een belangrijk deel de Limb. fauna vertegenwoordigt. De overige collecties worden rechtstreeks in de verzamelingen van het laboratorium v. Entomologie te Wageningen ondergebracht. Het aantal soorten durft hij niet te schatten, nieuwe aanwinsten voor Nederland worden regelmatig vermeld in het Maandblad, Entomologische Berichten of Tijdschrift voor Entomologie. Thans wordt hij meer en meer in beslag genomen door het onderzoek aan het levende insect: ontwikkelingsbiologie, gedrag, voedselkeuze, functionele morfologie e.a. waardoor het materiaal als systematisch object ondergeschikt wordt.

De Heer R. G e u r t s (Echt), begon al heel vroeg met het verzamelen van levende insecten, die zijn belangstelling hadden. Naderhand op $\pm$ 15-jarige leeftijd begon hij met het aanleggen van een vlindercollectie, waarbij hij de vlinders uit rupsen of poppen in zijn terrarium kweekte en ook wel eens vlinders op licht ving. Op de kweekschool nam zijn interesse voor insecten sterk toe door de studie der biologie. Omstreeks 1920 begon hij kevers en libellen te verzamelen. De kevers werden later aan Rector Cremers gegeven en zullen zich nog wel in het Museum bevinden, er waren verschillende zeer zeldzame onder. Enige jaren later begon hij ook Apidae te verzamelen. Onder de oorlog is al dit materiaal, dat veel geleden had, vernietigd. Na de wereldoorlog werd opnieuw gestart en verzamelde hij wederom Apidae, Vespidae, Sphegidae e.a. Aculeaten, terwijl hij tevens allerlei insecten, van alle orden verzamelde, om een indruk te krijgen van de insectenfauna van Midden-Limburg. Zijn verzameling bestaat derhalve uitsluitend uit insecten uit Limburg en wel speciaal het gedeelte ten oosten van de Maas, tussen Geleen en Roer, in hoofdzaak uit de onmiddellijke omgeving van Echt. De collectie omvat een 7000 exemplaren in ongeveer 1500 soorten. Hieronder bevinden zich uit den aard der zaak vele zeldzame of wei-

nig voorkomende dieren. Het geheel geeft een goed beeld van de entomologische fauna van Midden-Limburg.

De heer M. D e l n o y e te Sittard had reeds in zijn vroege jeugd aandacht voor alles wat hij in de natuur tegen kwam op zijn tochten. Ook de flora interesseerde hem in hoge mate. Een uitgesproken voorliefde voor insecten had hij echter niet, tot hij ongeveer in 1940 in contact kwam met Majoor Rijk en met het Natuurhistorisch Museum in Maastricht. Hij bepaalde zich daarna tot de studie van de Macrolepidoptera. In 1953 werd hij tevens lid van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Na de oorlog begon hij zijn collectie uit te breiden met materiaal uit geheel Europa. In 1956 kwam hij na een verblijf van 6 dagen rondom Digne met een 1000 tal vlinders terug. Van de Heterocera heeft hij intussen nog niet voldoende verzameld om van een behoorlijke collectie te spreken. Het aantal exemplaren dat hij bezit nadert dicht de 10000 stuks. Van de Rhopalocera bezit hij ongeveer 215 soorten, waaronder series van voor Nederland zeldzame en alleen in Limburg voorkomende soorten, o.a. *Thecla W-album*, *Cupido minimus*, *Adopoea acteon* en *Hesperia sertorius*. Hij ving verder nog een tweetal voor de Nederl. Fauna nieuwe soorten nl. *Gypsitea leucographa* te Spaubeek (1943) en *Oporinia christyi* te Vaals (1947). Zover de tijd hem dat toelaat kweekt hij ook uit eieren rupsen of poppen.

De Heer E. L ü c k e r uit Roermond gaf mij de volgende interessante bijzonderheden. Als jong onderwijzer gaf hij les in de Natuurlijke Historie en trachtte dit aantrekkelijk te maken door levend materiaal mee naar de klas te nemen en te verzorgen, om zodoende bij zijn leerlingen liefde voor de natuur op te wekken. Hij werd hierbij krachtig gesteund door het hoofd der school, de Heer J. Reynaerts z.g. een grote natuurvriend die met hem samen er veel op uitgetrokken is. Zo groeide zijn belangstelling uit tot een blijvende hobby. Na oorspronkelijk alles verzameld te hebben, ging hij er toe over een wetenschappelijke verzameling op te bouwen en kwam in contact met onze bekende Nederlandse lepidopteroloog, den Heer Lempke uit Amsterdam. Zijn verzameling dateert vanaf 1917 maar in 1925 begon hij zich te specialiseren en wist toen een van zijn leerlingen, de Heer C. Frans-

sen ook hiervoor te interesseren. De collectie van laatstgenoemde bevindt zich thans in het Museum te Maastricht. Behalve uit de omgeving van Roermond en uit Zuid Limburg bevat zijn verzameling ook materiaal uit geheel Nederland.

Ook verzamelde hij de laatste jaren in Oostenrijk, Zwitserland, Spanje en Italië, maar meer als herinnering aan deze reizen, dan om ze als een buitenlandse collectie te gaan beschouwen. Het aantal Ned. soorten vlinders dat hij bezit bedraagt 698 stuks (van de 890 bekende soorten) in ongeveer 7000 exemplaren. Voorwaar een prestatie om deze bijeen te brengen! Verschillende soorten zijn in de loop der jaren door hem gevangen die niet bekend waren voor onze fauna en verschillende holotypen bevinden zich in zijn collectie. Het meest merkwaardige exemplaar is *Apamea illuria* die door hem gevangen werd 17 mei 1953 te Vaals, een volkomen gaaf en onbeschadigd exemplaar. Na onderzoek door de Heer Lempke en vergelijkingen met buitenlandse collecties, kon pas de juiste soort bepaald worden, waarbij bleek dat het een volkomen afwijkende en nog onbekende vorm was, die alleen in de bergen wordt aangetroffen. Het raadsel van haar vondst is nog steeds niet opgelost (Entomologische Berichten deel 15, 1954, p. 119—121). Het kweken uit eieren is momenteel zijn grootste genoegen.

Hij heeft zijn verzameling vermaakt aan de R.K. Universiteit te Nijmegen. Hopelijk zal er aldaar dezelfde zorg aan besteed worden die de eigenaar steeds wist op te brengen en die hem zoveel uren van stil genot hebben bezorgd.

De heer A. M a a s s e n uit Montfort begon in 1956 met het doelbewust aanleggen van een vlindercollectie, terwijl hij voordien zo ongeveer alles op het gebied der insecten had verzameld, in hoofdzaak ter wille van het onderwijs op de lagere school en aan de land- en tuinbouwcurssussen. In zijn prille jeugd, nog op de lagere school zijnde, begon hij al vlinders op te zetten. Hij kwam in 1956 in het bezit van het bekende vlinderboek van Lampert met de gekleurde platen en dat was de grote stimulans om door te gaan met het verzamelen van vlinders. Het zien van de prachtige collectie van den Heer E. Lückker bracht hem helemaal in extase en toen begon het verzamelen pas goed. Zijn doel is zoveel mogelijk de vlinderfauna van Montfort en omgeving te verzamelen, alhoewel hij ook mate-

riaal bezit uit de rest van Nederland. Het aantal exemplaren die in zijn collectie voorkomen bedraagt ongeveer 4000, het aantal verschillende soorten 486.

De heer J. M a e s s e n (Maastricht) was mij zeer ter wille met een uitvoerig schrijven over zijn liefhebberij. Reeds in zijn jeugd had hij lust om alles wat hij in de natuur tegen kwam te verzamelen. Door gebrek aan goede leiding en geschikte literatuur, liep dit op een mislukking uit. In 1922 werd hij lid van ons genootschap en kwam daardoor in contact met Majoor Rijk.

Vanaf ongeveer 1927 werd begonnen met het verzamelen van vlinders, maar op instigatie van Rector Cremers ging hij er toe over alle orden te verzamelen. Hij zag nochtans al gauw in dat er zelfs bij benadering, nooit een enigszins complete collectie kon aangelegd worden. Veel van dit materiaal verhuisde later dan ook naar het Museum of werd aan specialisten afgestaan in ruil voor ander materiaal. Zijn verzameling bestaat voor het overgrote deel uit Nederlands en vooral Limburgs materiaal, terwijl hij daarnaast ook nog Afrikaanse vlinders bezit. Het grootste deel van zijn verzameling is door specialisten gedetermineerd en gecontroleerd. De heer Lempke heeft zijn gegevens verwerkt in de Catalogus van de in Nederland voorkomende Macro-lepidoptera; Dr. Reclaire deed hetzelfde in zijn diverse wantsenlijsten. Van de Hymenoptera werd door Koorneef en v. Lith in het Maandblad gepubliceerd en ook in de Entomologische Berichten.

Ziehier nog enige cijfers die illustreren met hoeveel ijver de heer Maessen steeds heeft verzameld:

Vlinders 519 soorten, 1930 exempl.; kevers 1900 soorten, 8000 exempl.; wantsen 343 soorten, 1800 exempl.; hymenoptera 361 soorten, 1300 exemplaren; mieren, 20 soorten, 120 exemplaren, Trichoptera 28 soorten, 76 exemplaren; zweefvliegen 39 soorten, 159 exemplaren.

De heer E. v. M a s t r i g t uit Heerlen begon belangstelling te tonen voor de natuur op ongeveer 16-jarige leeftijd en begon met serieus verzamelen toen hij 20 was. Zijn hobby strekte zich uit over vlinders en hij bouwde een collectie op van uitsluitend Zuidlimburgs materiaal.

Hij heeft thans een verzameling van ongeveer 1300 exemplaren en bezit ongeveer 300 soorten.

Van Pater A. M u n s t e r s (Stein) mocht ik de volgende gegevens ontvangen.

Wat betreft mijn liefhebberij voor het verzamelen van vlinders, is dat enigszins een bijzonder geval. Toen ik nl. in 1926, 20 jaar oud, student werd in de filosofie in ons Missiehuis te Arnhem, was daar een verzameling vlinders en kevers, daterend vanaf 1903. — Omdat iemand nodig was vroeg men mij de zorg daarvoor op mij te nemen en samen met een ouder confrater de belangen van die collectie te behartigen. Toen ondergetekende in 1928 als student in de theologie naar Stein verhuisde, werd ik door diezelfde confrater aangezocht om met hem samen eenzelfde collectie op te zetten te Stein. We deden het veldwerk samen, doch bij de verzorging van de collectie nam mijn confrater de zorg op zich voor de Nederlandse afdeling en ondergetekende de „indo-australische afdeling”, zoals we dat ook in Arnhem reeds gedaan hadden. Met het beëindigen van mijn theologische studies hield een en ander op (in 1932) om overgenomen te worden door jongere confraters. Toen na de oorlog in 1945 niemand beschikbaar bleek met kennis en ambitie voor de verzorging der collectie, nam ondergetekende (intussen hier professor geworden en aldus blijvend element in dit huis, in tegenstelling met de voortdurend wisselende studenten) de behartiging van de belangen der collectie weer op zich, omdat ik een verwaarlozing daarvan oprecht jammer vond wegens de daaraan bestede tijd en kosten, daarbij behorende boeken, enz. De omstandigheden brachten het mee, dat ik me uitsluitend concentreerde op nederlandse vlinders, wjl contacten met Indonesië enz. niet meer mogelijk waren.

Ons doel is allerminst uitsluitend verzamelen, doch veeleer wetenschappelijke en publieke dienstbaarheid. Daartoe worden de volgende werkzaamheden verricht: a. station voor fruitmot-onderzoek met behulp van een vanglamp van de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen; b. trekvlinderwaarneming en -merken in dienst van de phaenologische afdeling van het K.N.M.I. in De Bilt; c. het eigenlijke verzamelen voornamelijk in aansluiting met de werkzaamheid onder a om een zo volledig mogelijk beeld te verkrijgen van de locale vlinderfauna en in de verzameling tot uitdrukking te brengen de plaatselijke verscheidenheid van soorten en vormen, de verschijningsverscheidenheid en spreiding van generaties binnen het seizoen. Dit laatste

doel brengt met zich mee dat van elke soort gehele series imago's in de collectie worden opgenomen en volledig gebroken is met de aanvankelijke methode om van elk soort hoogstens een paar mannelijke en vrouwelijke exemplaren in de collectie op te nemen.

De resultaten van onze entomologische werkzaamheden zijn te vinden in de Verslagen van vlucht- en eiafzettingswaarnemingen van Lepidoptera in boomgaarden, van de Plantenziektenkundige Dienst te Wageningen; — verder in de Trekvlinder-verslagen van de hr. B. J. Lempke in de Entomologische Berichten; en zullen voor hetgeen daarbuiten valt, nog gepubliceerd worden in een: Overzicht van faunistische gegevens omtrent macrolepidoptera, opgeleverd door het onderzoek met vanglamp in boomgaarden te Stein.

Ongetreurd het aantal variaties zal de verzameling thans ongeveer 600 soorten omvatten, waarvan enkele uit het buitenland of uit overig Nederland herkomstig zijn. Twee geheel uitzonderlijke resultaten zijn: 1) de vangst van *artesiaria Schiff.*, het eerste exemplaar van de soort in Nederland op 11 juli 1929, die niet bekend is uit het ons omringende Belgische en Duitse gebied. In 1934 werd in Voerendaal een tweede exemplaar gevangen, totdat wij 29 juni 1959 voor zover bekend het derde exemplaar in Nederland gevangen hebben, zodat mannetje en wijfje van deze soort in ons bezit zijn. 2) de vangst van de trekker, *Plusia ni Hb* op 5 september 1958, voor zover bekend slechts eenmaal tevoren in Nederland gevangen, nl. te Twello 5 juli 1931, en evenmin bekend uit het ons omringende gebied. Het kweken van vlinders uit eieren, rupsen of poppen hebben we slechts bij hoge uitzondering beoefend en is volgens ons buiten echte proefnemingen niet aanbevelenswaardig, omdat men gemeenlijk slechts uitzonderlijke vormen en afwijkende verschijningsdata verkrijgt.

Van den heer W. G. C. O n s t e n k te Maastricht ontving ik bijgaande mededelingen:

„Reeds als jongen had ik interesse in het kweken en verzorgen van insecten. Vooral in kleine aquaria verzorgde ik kevers, wantsen, kokerlarven enz., en in zelfgemaakte insectenkastjes werden vlinders gekweekt.

Het eigenlijke verzamelen begon circa 20 jaar geleden. Oorspronkelijk begon ik met kevers, welke ik in het begin liet determineren door Dr.

Reclaire te Hilversum.

Later kwamen er nog enkele insecten-orden bij. Zo ontving ik van Dr. Reclaire eens een grote collectie wantsen met de bedoeling mij voor deze groep te animeren. Nadien verzamelde ik nog 2 kleine orden, n.l. libellen en hommels.

Ik heb circa 1000 soorten kevers, het aantal exemplaren zal ongeveer 6000 bedragen; 250 soorten wantsen, circa 1100 stuks; 30 soorten libellen, circa 100 stuks; 21 soorten hommels, circa 116 stuks.

Professor Dr. J. J. G. Prick en Professor Dr. W. J. Prick, hoogleraren resp. in Nijmegen en in Reno Nevada U.S.A. hebben gezamenlijk opgebouwd, wat genoemd kan worden de collectie Prick. De oorsprong van hun liefde voor de entomologie is terug te voeren tot hun prille jeugd, waarbij zij van de Heer Fijn van Draedt uit Scharn bij Maastricht, eens een exemplaar kregen van *Vanessa atalanta*, hetgeen als een sterke stimulans werkte op het verder verzamelen van vlinders. In hun collectie bevinden zich dan ook nog vlinders die dateren uit 1916. Naast vlinders werden in het begin ook kevers verzameld, maar slechts korte tijd. Hun voorname belangstelling ging uit naar vlinders, waarvan zij in de loop der jaren een collectie opbouwden van ongeveer 7000 stuks.

Het verzamelgebied omvat de omgeving van Maastricht, en een groot deel van het verdere Zuid Limburg, tevens verschillende gebieden in Noord-Brabant, Overijssel en verder Nijmegen en omgeving. Door Prof. W. J. Prick, werd in 1947 een begin gemaakt met een verzameling van dagvlinders uit de U.S.A., Mexico en Canada. Deze verzameling omvat reeds honderden soorten en hierbij werd vooral de aandacht gevestigd op mutaties, variaties en dergelijke. Ook werden, alhoewel nog sporadisch, vlinders gekweekt uit eieren, rupsen en poppen.

De heer P. Poot, vroeger te Nuth, thans te Boven-Hardinxveld, is begonnen met vlinders, doch is later, op aansporing van de heer J. Maessen, overgegaan op het verzamelen van kevers. Zijn verzameling bestaat hoofdzakelijk uit Zuidlimburgs materiaal, maar is uitgroeïende tot een Nederlandse standaardcollectie, die thans reeds ± 2000 soorten bevat, waaronder enige zeer zeldzame soorten.

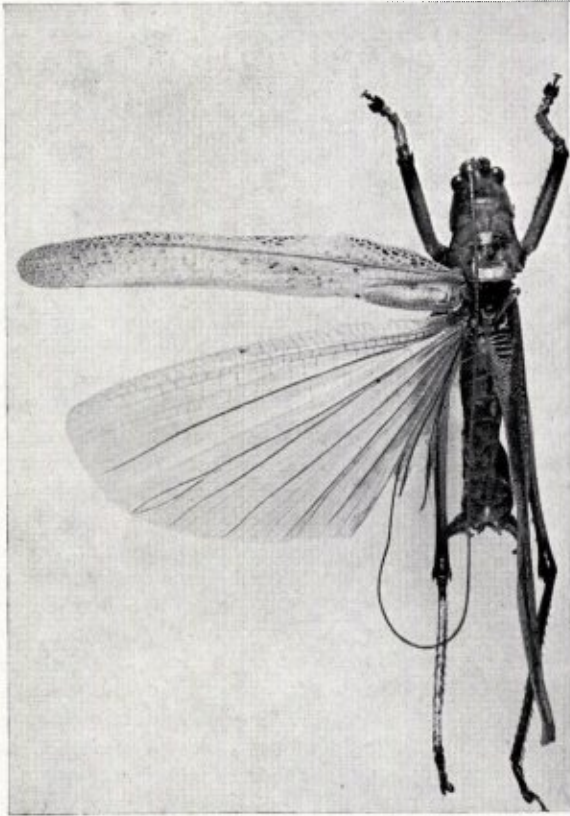
De heer C. Pijpers, Boukoul bezit een grote verzameling Macrolepidoptera, hoofdzakelijk uit Limburg, waaronder zeldzame soorten uit de omgeving van Swalmen.

Prof. H. Sanders (Roermond Groot Seminarie) heeft een voor Limburg volledige collectie Hymenoptera aculeata, waaronder 20 soorten, nieuw voor de Ned. fauna en gepubliceerd in het Maandblad.

En tenslotte wat mijzelf betreft, het zijn dikwijls kleine oorzaken, die grote gevolgen hebben. Toen ik nog student was, kwam mijn broer op een goede dag thuis met een doos papillotten met Afrikaanse vlinders, die hij van mijn heeroom had gekregen. De vlinders werden opgevoed en zo goed en kwaad als het ging opgezet. Het resultaat was, dat ik er plezier in kreeg en begon te verzamelen wat ik in en rondom Zaandam, waar wij toen woonden, kon vinden. Het in het bezit geraken van het boekje van Snellen van Vollenhoven: *Vijf Entomologische Wandelingen*, dat zo vaak gelezen werd, dat ik het bijna van buiten kende, was de oorzaak, dat geleidelijk aan de liefde voor het verzamelen en bestuderen van insecten ontstond. Vlinders werden gekweekt, waterkevers in een aquarium geobserveerd en verder werd getracht entomologische literatuur te bemachtigen. Ook werd raad gevraagd aan Everts, die voor beginnelingen altijd zeer voorkomend was en mij een kleine collectie van merendeels gewone soorten gaf, die als basis diende voor de verdere studie. Ook deed mijn vroegere leraar, de heer Latiers te Rodduc, mij een kleine verzameling toekomen. Ik verzamelde zo ongeveer alles wat maar insect was, zonder voorkeur voor een bepaalde orde. Ik had dus ook sprinkhanen verzameld, onder andere in Zuid-Limburg, waar ik in de vacaties wel eens ging logeren bij mijn studievriend in Heerlen.

Op een goede dag in 1911, verscheen in de *Levende Natuur* een oproep van Dr. Mac Gillavry uit Amsterdam om Nederlandse Orthoptera (dat is de orde die sprinkhanen, krekels en kakkerlakken omvat) naar hem te sturen, omdat hij van plan was een nieuwe lijst samen te stellen, van wat er in ons land op dit gebied voorkwam. In mijn kleine collectie bleek zich een nieuwe soort te bevinden voor onze Nederlandse fauna, n.l. *Stenobothrus lineatus*, door mij ge-

Pseudiniscara szentia Will. ♂

vangen op de Kunraderberg bij Heerlen en Dr. Mac Gillavry vroeg mij, of ik er iets voor voelde de lijst en eventueel een compleet overzicht van de Nederlandse Orthoptera te maken en te publiceren. Ik kon op zijn steun en vooral op zijn zeer uitgebreide bibliotheek rekenen. Op zijn voorstel ben ik, hoewel met enige aarzeling, ingegaan. Na verloop van enige jaren kon ik aan het Tijdschrift v. Entomologie mijn eerste grotere publicatie Orthoptera Neerlandica aanbieden, dat in 1917 verscheen.

Nu zijn de Orthoptera een groep insecten met maar weinig vertegenwoordigers in ons land (57 soorten) en er is weinig kans om nieuwe soorten te vinden, zodat dit werk met de paar aanvullingen, die later nog gepubliceerd werden, tot vandaag voldoende is voor de studie van deze insecten van ons land. Een tweede periode begon. De heer R. v. Eecke, destijds conservator van het Museum van Natuurlijke Historie te Lei-

den, sprak mij op een zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging aan met de vraag of ik geen zin had het materiaal van het Museum, dat al jarenlang opgeborgen was wegens het ontbreken van een bewerker, te bewerken. Na enige aarzeling stemde ik toe, maar met de opmerking dat ik van de Indo-Maleise fauna geen verstand had en veel te weinig literatuur in mijn bezit was. Hij vond dat evenwel geen bezwaar en zou mij eens wat toesturen om mee te beginnen. Al een week later kwam van Gend en Loos en deponeerde in mijn huis drie zeer grote kisten, vol met dozen, waarin het bewuste materiaal opgeborgen was. Ik had nu eenmaal ja gezegd en kon dus nu geen neen meer zeggen. Gelukkig gaven ze mij de tijd om mij rustig in te werken. Geleidelijk schafte ik mij de benodigde literatuur aan en begon enige orde te scheppen in het overstelpende materiaal, dat mij ter bewerking was gegeven. En gedurende een goede 40 jaar heb ik mij nu verdiept in de systematiek van de Orthoptera met bewerking van zeer veel materiaal. Het is nu eenmaal zo, dat zodra er iemand is, die een bepaalde en in dit geval zelfs verwaarloosde groep insecten begint te bewerken en daarover te publiceren, hij terstond bekend is aan de conservatoren van de vele musea en dezen een beroep op hem doen, om ook hun collecties op naam te brengen. En u weet, een goede knul is ieders vriend en dus kon ik niet weigeren. Mijn speciale terrein is geweest de studie van de Orthoptera van het Indo-Maleise gebied. Ik mocht het genoegen smaken het resultaat van dit jarenlange werk opgenomen te zien in de publicaties van ons Genootschap, waarvoor ik de redactie nog steeds dankbaar ben. Ik heb verder materiaal mogen bewerken van verschillende expedities, wat ik altijd met groot genoegen heb gedaan. Als zodanig kan ik opnoemen: De Wetenschappelijke Expeditie naar Nieuw Guinea 1912-1913; de Exp. naar Nieuw Caledonie van Sarasin en Roux 1911-1912; de Exp. van J. Baker naar de Nieuwe Hebriden 1922-1923; de Mentawai Exp. van Boden Kloss in 1924; de Krakatau Exp. 1929-1924; de Duitse Limnologische Soenda Exp. 1928-1929; de Exp. naar Celebes van Sarasin 1893-1895; de Buru Exp. 1931; de Wetensch. Exp. van Prins Leopold van België en zijn gemalin naar Indonesië 1930-1931; de Karakorum Exp. 1922-1931; de Oxford Exp. naar Sarawak 1932; de Soemba Exp. 1949; de Noorse

Exp. naar Tristan da Cunha 1937-1938.

In totaal publiceerde ik tot nu toe 106 entomologische artikelen voornamelijk over Orthoptera. Het is opvallend, dat er in de meeste landen gebrek is aan Orthopterologen. In ons land zijn er maar twee, waarvan een niet of maar weinig meer publiceert. In België is er helemaal geen, in Frankrijk één en in de overige landen is het niet veel beter. De Orthoptera hebben in het algemeen de mens niet kunnen interesseren, tenzij noodgedwongen door de schade die de treksprinkhanen veroorzaken en voor bestudering en bestrijding hiervan worden dan ook grote bedragen uitgetrokken.

Behalve van de Orthoptera heb ik indertijd ook nog een overzicht gegeven van de in ons land voorkomende Mecoptera (schorpioenvliegen) in het Tijdschrift van Entomologie 1919, verder van de Dermaptera (Oorwormen) in de Wetenschappelijke Mededelingen van de Kon. Ned. Natuurh. Ver. in 1950.

Ook bevat mijn collectie naast de Orthoptera een vrij uitgebreide verzameling Nederlandse kevers, waarbij veel materiaal uit Zuid-Limburg. Van de andere insectenorden bezit ik een kleine collectie, uitsluitend voor studiedoeleinden. Ik weet niet hoeveel exemplaren of soorten mijn collecties bevatten, maar groot is het aantal typen en paratypen, dat ik in de loop der jaren in mijn collectie heb mogen onderbrengen. Wanneer men nogal afgelegen woont, zoals ik, is

men wel verplicht zelf te zorgen voor een behoorlijke bibliotheek. Ik heb dit van meet af aan dan ook gedaan en nu omvat mijn bibliotheek alleen al meer dan 5000 publicaties over Orthoptera, een bibliotheek dus, die in ons land wel een unicum zal zijn. De standaardcollectie van de in ons land voorkomende sprinkhanen is ook in mijn verzameling opgenomen.

Tenslotte wil ik nog noemen de verzameling van pater Th. Maessen, missionaris in Afrika. Hij heeft deze in bewaring gegeven aan het Museum in Maastricht. Het is een vlindercollectie, door hemzelf in Ghana gevangen en opgezet en prepareren. Hij heeft al verschillende nieuwe soorten ontdekt en op zijn naam staan. Ook bezit hij nog een Nederlandse, speciaal Limburgse verzameling uit de tijd voordat hij naar Afrika ging. Deze collectie bevindt zich in het Museum te Maastricht.

Uit bijna al deze verzamelingen blijkt dat vele soorten insecten, die vroeger in Limburg voorkwamen, met de voortschrijdende cultuur en bevolkingstoename voorgoed verdwenen zijn bv. *Dorcadion fuliginator* en *Locusta migratoria* fase *danica*, beide van de Brunssumer heide. Dergelijke verzamelingen worden het beste aan het Museum te Maastricht overgedragen. Ze blijven daar behouden en zullen voor een aantal soorten historisch materiaal worden.

